

ХУЛОСАИ

шурои диссертатсионии 6D.КОА-092 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос

Парвандаи аттестатсионии №____
Қарори шурои диссертатсионӣ аз 26.06.2025, № 5

Барои сазовор дониستاني Каримов Қадриддин Облобердиевич ба дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос

Диссертатсияи «Таҳлили муқоисавии ақидаҳои маорифпарварии Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш» аз рӯи ихтисоси 6D020100-фалсафа (6D020102 -Таърихи фалсафа) ба ҳимоя 24 апрели соли 2025 ба ҳимоя қабул карда шуд, протоколи №1 шурои диссертатсионии 6D.КОА-092 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, ки бо фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 феввали соли 2025, № 64/шд таъсис гардидааст.

Довталаб Каримов Қадриддин Облобердиевич, соли таваллудаш 17 июни 1991, миллаташ тоҷик, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Солҳои 2009-2013 дар ихтисоси таърих ва ҳуқуқи факултети таърихи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни таҳсил кардааст. Солҳои 2013-2016 дар магистратураи Донишгоҳи давлатии шаҳри Томски Федератсияи Россия таҳсил намуда, онро аз рӯи ихтисоси таърихӣ умумӣ хатм намудааст. Солҳои 2016-2019 ба ҳайси ассистенти кафедраи муносибатҳои байналмилалӣ ва равандҳои сиёсии Донишқадаи давлатии идоракунии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият намудааст. Аз соли 2019 то инҷониб ба ҳайси ассистенти кафедраи фалсафа ва фарҳангшиносии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни фаъолият менамояд.

Диссертатсияи номзодии докталаб дар кафедраи фалсафаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: Султонзода Соқӣ Аслон – доктори илмҳои фалсафа, дотсент, мудири кафедраи забони франсавии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни.

Муқарризони расмӣ:

Мирзоев Ғаффор Ҷабборович- доктори илмҳои фалсафа, мудири кафедраи фалсафаи назди Раёсати АМИТ;

Амондуллоев Бекмурод Саломатуллоевич - номзади илмҳои фалсафа, дотсенти кафедраи таърихи фалсафа ва фалсафаи иҷтимоии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Муассисаи пешбар Донишкадаи ислומии Тоҷикистон ба номи Имоми Аъзам дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби н.и.ф., дотсент Зокирзода Н.М. омода карда шуда, аз ҷониби дотсенти кафедраи ҷомеашиносӣ Сайдалиев У ба имзо расида, аз ҷониби ректори ҳамин Донишкада, н.и.ф., дотсент Зокирзода Н.М. тасдиқ шудааст, қайд мегардад, ки диссертатсияи Каримов Қадриддин Облобердиевич дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии ақидаҳои маорифпарварии Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш» ба талаботҳои Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021 таҳти №267 ба тасвиб расидааст, мувофиқат карда, довталаб зиёда аз 7 мақолаи ҷопӣ дорад, ки аз онҳо 5 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи тавсиянамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд. Интишороти довталаб нуқтаҳои асосӣ, натиҷа ва мазмунҳои диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳанд.

Муҳимтарин интишороти довталаб аз рӯйи мавзӯи диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

1. Самиев Б.Ҷ., Каримов Қ.О. Концепсияи тарбияи табиӣ Жан Жак Руссо ва моҳияти фалсафии он. [Матн] / Қ.О. Каримов // Ахбори АИ ҶТ. - Душанбе, 2020. - № 4 (261). - С. 55-59.
2. Каримов Қ.О. Пайдоиши маорифпарварӣ дар Фаронса ва Осиёи Марказӣ: умумият ва фарқият. [Матн] / Қ.О. Каримов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. - Душанбе, 2020. - №7. - С. 195 - 201.
3. Каримов Қ.О. Ихтилофи байни зиндагии табиӣ бо зиндагии Мутамаддин аз дидгоҳи Жан Жак Руссо. [Матн] / Қ.О. Каримов // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Силсила: илмҳои фалсафӣ. - Душанбе, 2021. - №1 (1). - С. 29 - 35.
4. Каримов Қ.О. Таъсири ақидаҳои иҷтимоӣ-сиёсии Аҳмади Дониш дар ташаккули афкори ислохотхоҳии ҳамасрон ва мутафаккирони баъдӣ. [Матн] / Қ.О. Каримов // Паёми Донишгоҳи тичорати Тоҷикистон. - Душанбе, 2022. - №4. - С. 343 - 348.
5. Каримов Қ.О. Тамоилгирии андешаҳои Жан Жак Руссо доир ба масъалаи инсон ва ҳалли мушкилоти низомии ҷомеадорӣ. - [Матн] / Қ.О. Каримов // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Бахши илмҳои фалсафа, ҳуқуқ ва сиёсатшиносӣ. - Душанбе, 2024. - № 2-3 (13-14). - С. 65-72.

II. Мақола ва фишурдаи интишорот дар маҷмуаи маводи конференсияҳо:

1. Каримов Қ.О. Моҳияти фалсафии оила аз назарияи тарбияи Аҳмади Дониш [Матн] / Қ.О. Каримов // Маводи конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ: “Масъалаҳои иҷтимоӣ-психологии оилаи муосир ва роҳҳои таъмини устувории он”. (Душанбе, 15-май 2023). - Душанбе 2023. Саҳ. 213-221.

2. Каримов Қ.О. Таъсири ақидаҳои иҷтимоӣ-сиёсии Жан-Жак Руссо ва Аҳмади Дониш дар ташаккули афкори фалсафии ҳамасрон ва мутафаккирони баъдина [Матн] / Қ.О. Каримов // Философское осмысление проблем инноваций в современном таджикистанском обществе. Сборник статей межвузовской научнопрактической конференции (Душанбе, 28 ноября 2023г.). – Душанбе: РТСУ, 2023. - С. 49-63.

Ба автореферат тақризҳо ворид шудаанд:

- аз ҷониби номзоди илмҳои фалсафа, мудири кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии ДБЗХТ ба номи Сотим Улуғзода – **Маҷидов Д.Ҳ.** Тақриз мусбат буда, фикру мулоҳизаҳои танқиди оварда нашудааст.

- аз ҷониби номзоди илмҳои фалсафа, дотсенти кафедраи фалсафа ва сиёсатшиносии ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур - **Раҳматов У.Н.** Тақриз мусбат арзёбӣ гардида, фикру мулоҳизаҳои танқиди пешниҳод нагардидааст.

- аз ҷониби номзоди илмҳои фалсафа, м/калони кафедраи диншиносии факултети фалсафаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон-**Калонзода Ф. И.** Тақриз мусбат баҳогузори карда шуда, ҳамчун камбудӣ қайд карда мешавад, ки муаллифро мебоист, ки 1. Дар автореферат ақидаҳои олимони саршиноси тоҷик, ақалан номи баъзеи онҳое, ки дар шинохти Аҳмади Дониш корҳои илмӣ зиёд анҷом додаанд ба таври пурра оварда нашудааст. 2. Дар баробари ин дар автореферат баъзе хатогиҳои техникаӣ ба назар мерасад.

Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи тақриздиханда бо он асоснок карда мешавад, ки диссертатсияи Каримов Қадриддин Облобердиевич дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии ақидаҳои маорифпарварии Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш» аз рӯи ихтисоси 6D020100-фалсафа (6D020102 -Таърихи фалсафа) дар сатҳи дахлдор навишта шуда, таҳқиқоти илмӣ ба анҷом расида мебошад.

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқи илмӣ:

- **коркард карда шуд**, ки таҳлили муқоисавии ақидаҳои маорифпарварии Ж.Ж.Руссо ва Аҳмади Дониш ғояҳои нави илмиро ғанӣ мегардонад;

- **ошкор гардид**, ки осори арзишманди маорифпарваронаи Жан Жак Руссо - франсавӣ, файласуф ва педагог ва Аҳмади Дониш - мутафаккири тоҷик, поягузори равияи маорифпарварӣ дар Осиёи Марказӣ - ҷузъи фарҳанг, сармояи маънавии ташаккули қобилияти зеҳнии инсоният

махсуб меёбанд. Мазмун ва моҳияти осори фалсафии онҳо натанҳо файласуфони муосир, балки тамоми инсонҳоро, ки кӯшиши дарки ҷаҳон ва ҳастии инсонро доранд, ба худ ҷалб менамояд. Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш ба масъалаи дарки мафҳуми инсон, системанок ба роҳ мондани раванди таълиму тарбия ва ба камол расонидани инсон, таъсиси оила, таъсиси ҷомеа ва риояи ҷинсҳои адолат ва баробарии иҷтимоӣ ҳангоми иҷро кардани усулҳои идоракунии давлат, дар маҷмӯъ муносибати инсон нисбат ба табиат ва моҳияти худ ҷиҳати пайдо кардани ҷойгоҳи мувофиқ дар раванди муносибатҳои иҷтимоӣ ва ғайра таваҷҷуҳи зиёд зоҳир намудаанд.

- **пешниҳод шудааст, ки таҳқиқи паҳлуҳои алоҳидаи афкори** маорифпарварон, саҳми онҳо дар рушди ҷомеа, бедорӣ ва густариши маънавият, масъалаи асоснок кардани ҷанбаҳои умумиятдошта ва хусусиятҳои фарқкунандаи таълимоти маорифпарварӣ дар Аврупо ва Осиёи Миёна, масъалаҳои меҳварии ҳаёти иҷтимоӣ-сиёсӣ аз ҷониби Ж.Ж.Руссо ва А.Дониш, ки муаррифкунандаи арзишҳои фарҳангии ду минтақаи аз ҳам тафовутдошта мебошанд,

- **исбот шудааст, ки маорифпарварии Осиёи Миёна дар заминаи** маорифпарварии аврупоӣ ба воситаи фарҳанги рус ташаккул ёфтааст. Дар ҳар ду ҳолат мақсад ягона аст – маърифатнок кардани мардум, вале аз ҷиҳати шароити иҷтимоӣ, афкори маорифпарварон фарқиятҳои зиёд низ байни ҷараёнҳои маорифпарварии ҳам Аврупо ва ҳам Шарқ мавҷуд аст. Ошкор гардид, ки Ж.Ж. Руссо дар қиёс бо А. Дониш бештар дар мусофират ва саргардониҳо ҳаёт ба сар бурдааст, вале ба хоҳири андешаҳои созанда ва инқилобӣ доштан ҳар ду донишманд мудом таҳти фишори сиёсати замони худ қарор доштанд;

- **ҷорӣ намудани масъалаи шарҳи ҳол ва мазмуну моҳияти осори** Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш, ки ба таври мухтасар мавриди таҳлили муқоисавӣ қарор гирифтанд бар он далолат мекунад, ки бисёре аз ақидаҳои он давраҳо тағйир ёфта, хело куҳан шудаанд;

Аҳамияти назариявии таҳқиқот ба он асоснок карда шудааст, ки: исбот карда мешавад, ки таҳқиқоти мазкурро метавон ҳангоми баррасии масъалаҳои назариявии осори илмӣ донишмандони давраи маорифпарварии ҳам Аврупо ва ҳам Осиёи Миёна, инчунин, дар таълифи асарҳои илмӣ фалсафӣ, бахусус, ҳангоми таҳияи таърихи фалсафаи маорифпарварӣ, фалсафаи илм ва методологияи таҳқиқоти илмӣ истифода бурд. Дастовардҳо ва хулосаҳои таҳқиқоти мазкур имкон медиҳад, ки мақоми воқеии ҷараёни маорифпарварии аврупоӣ ва тоҷик дар ҳадди қиёс муайян карда шавад.

Баён шудааст, ки дар таҳқиқоти рисолаи диссертатсионӣ, муаллиф бештар ба муқаррарот ва хулосаҳои файласуфони маорифпарвар, муҳаққиқони тоҷику рус, аврупоӣ, эронӣ ва ғайра, ки бевосита ба мавзӯи таҳқиқотӣ рӯоварӣ намудаанд, таъя намудааст. Ҳамзамон, корҳои илмӣ олимони ва муаллифон, ки дар шакли монографияҳо, дастурҳои таълимӣ, мақолаҳои илмӣ дар маҷалаҳои тақризшавандаи байналмилалӣ, барномаҳои қонунҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, маҳзанҳои электронии интернетӣ, сомонҳои расмӣ вазорату идораҳои дахлдори соҳавӣ ташкил менамоянд.

Ошкор гардидааст, ки концепсияи тарбияи табиӣ Жан Жак Руссо ва назарияи тарбияи Аҳмади Дониш барои ташаккули ҳаёти маънавии инсон муҳим аст.

Омӯхта шудааст, ки ба ташаккули афкори маорифпарварии Ж.Ж. Руссо нахуст муносибатҳои иҷтимоӣ Фаронсаю Швейтсария ва дигар кишварҳои Аврупои ғарбӣ, инчунин осори донишмандоне чун Ш.Л. Монтескё, М.А. Волтер, Ч. Локк, Г. Гротсий, Т. Гоббс таъсири амиқ расонидаанд. Дар ҳоле ки афкори маорифпарварии Дониш дар заминаи сафарҳояш ба Россияи подшоҳӣ инкишоф ёфтаанд;

Аҳамияти натиҷаҳои бадастовардаи довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия, чунин тасдиқ карда мешавад, ки:

Муайян карда шуданд, ки ҳам дар Фаронса ва ҳам дар Осиёи Миёна идеали асосии маорифпарваронро тарғиби илму маориф, таъя кардан ба қувваи эътимодбахши ақл, ислоҳи барномаҳои таълимии мактабу мадрасаҳо ташкил медиҳад. Ин идеали маорифпарварони Фаронса дар тағйир додани сохти идораи давлатӣ, ҳимояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, пайдоиши ҷунбишҳои озодиҳоҳию ислохталабӣ рисолати таърихӣ худро иҷро кард, вале дар Осиёи Миёна маорифпарварон натавонистанд рисолати худро дар назди ҷомеа иҷро кунанд.

Муаррифӣ карда шуд, ки ақидаҳои маорифпарварии Ж.Ж. Руссо, тадриҷан, ҷонибдорони зиёд пайдо карда, афкори ҷомеаро тағйир дод ва то ба Инқилоби бузурги Фаронса оварда расонид, вале андешаҳои Аҳмади Дониш ҳарчанд боиси ба миён омадани як қатор маорифпарварон ва баъдан ҷадидон гардиданд, вале дар доираҳои маҳдуд боқӣ монданд.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки Жан Жак Руссо ва Аҳмади Дониш хонаводаро қадимтарин ячейкаи иҷтимоӣ ҳисобида, арзёбӣ мекунанд, ки ҷомеа ба хоҳири ҳимояи аъзоёни худ таъсис дода мешавад ва ҳадафи асосии он ба саодати умумӣ расонидани мардум аст.

Дар рафти омӯзиш ва таҳқиқот осори муҳаққиқони аврупоӣ Ч.Морлей, Г.Геффдин, Г.Грэхэм, Г.Гобел (И.Б. Базедов, Х.Г. Зальцман, И.Г. Кампе, Э.Х. Трапп, осори муҳаққиқони рус М.И. Розанов, Н.Н. Бахтин, Э.П. Кревина, Н.К. Крупская ва осори муҳаққиқони тоҷик А. Баҳоваддинов, И. Брагинский, Р. Ҳодизода, Ҳ. Ҳасанов, М. Комилов, Г. Ваҳобов, М. Тағоймурод, М. Диноршоев, Ғ. Ашӯров, И. Каримова ва С. Сулаймонӣ, ки дар асарҳо ва рисолаҳои худ дар ба ин масъала изҳори назар кардаанд, истифода гардиданд.

Дар диссертатсия усулҳои маъмули соҳавӣ, мисли методи таърихию муқоисавӣ, таҳлили системавию мантиқӣ ва герменевтик истифода шуданд.

Саҳми шахсии докталаби дарёфти дараҷаи илмӣ:

Бо сатҳи нафгонии илмии диссертатсионӣ, нуқтаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ, ҳамчунин тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби диссертатсия ифода меёбад.

Дар маҷлиси 26 июни соли 2025 шурои диссертатсионӣ қарори сазовор донишани Каримов Қадриддин Облобердиевич бо дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D020100 – фалсафа (6D020102 – Таърихи фалсафа) тарафдорӣ намуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 16 нафар иштирок доштанд, аз ҷумла докторони илм 5 нафар аз рӯи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда. Аз 16 нафар иштирокдоштагон дар маҷлис, ки ба шуро шомил буданд, ба таври иловагӣ барои ҳимояи такрорӣ 16 нафар ворид карда шуданд. Овоз доданд: тарафдор 15, муқобил- нест, бюллетенҳои беэътибор -нест.

**Раиси шурои диссертатсионӣ, доктори
илмҳои фалсафа, профессор**

Саид Н.С.

**Котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои фалсафа**

Ҳайтов Ф.Қ

26 июни соли 2025